

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 16. januarja 1861.

Naši kmetje.

Slovenska dežela šteje veliko veliko tisuč (tavžent) kmetov, ki imajo na milijone oralov zemlje in katerih premoženje znaša veliko milijonov goldinarjev.

Kako je tedaj, da tako velika množica ljudi, morebiti največa izmed tistih stanov, ki si z delom kruh služijo, in tako premožna v svojem gospodarstvu, nima v deržavi toliko veljavnosti, kakor bi jo imela imeti po svojem posestvu?

Kako je to?

Kmet v nekdanjih časih je bil celó malo obražtan človek v deržavi in vsaka mestna šlapa, ki je komaj toliko sežnjeval zemlje imela kakor kmet za svojo hišo, je z zaničljivo besedo pitala „neumnega kmeta“. Tudi omikani ljudje so bili večidel teh misel, čeravno jim spodobnost ni pripustila, da bi bili to besedo tako očitno izrekli.

Sedaj, ko je kmet oprosten tlake in desetine in je postal sam svoj gospodar, je, hvala Bogú! to drugač. Krivično bi bilo, ako bi ne hotli spoznati, da kmet, kar je oprosten tistega jarma, je postal tudi veljavniši človek, in pa je pravih, časti vrednih možakov tudi med kmeti sedaj povsod veliko.

Deržava je kmeta postavila v versto vseh družih deržavljanov; pred postavo velja toliko kot knez in grof. Al v javnem življenji kmet še zmiraj ne velja toliko kakor drugi deržavljan, in kar bi mogel po pravici veljati po svojem posestvu.

Al se v tem krivica godi kmetu ali ne?

Da! godi se mu krivica od ene strani, — od druge pa ne.

Godi se mu krivica, ker on, le na delo vezan, se v naših slabih ljudskih šolah ni toliko učil, da bi se bil povzdignil na nekolikošno stopnjo omikanja; on dela svoje reči tje v en dan kakor je vidil svojega očeta ali soseda; kaj več in kaj družega se ni učil; roke so pridne, al um je zanemarjen; zato mu je mar le zato, da bi si pridobil premoženja, za drugo pa nič. Da je tedaj kmet zaostal za drugimi stanovi, ni on sam kriv.

Al kriv je vendar tudi on, ker vé, da Bog je le človeka, ustvaril, ne pa gospóda in ne kmeta; če bi količkaj mislil — in um mu je dan — bi sam lahko spoznal, da tudi kmetu je treba marsikterih vednost, sicer bi bila enaka z voličem, ki tudi pridno dela, ako bi delo samo bilo poklic človeški. Dnar je res velika moč, al vednost je še večja in žlahnejša, zakaj vednost pelje človeka k večjemu dobičku; z dnarjem pa si nobeden ne more vednosti kupiti. In zatega voljo, ker kmet zaničuje vednost in jo imenuje le puhlo in nepotrebno igračo, si je sam kriv, da ga ta in uni očituje „neumnega“.

Pomislimo, da že več let so na Štajarskem, Kranjskem kmetijske šole; al koliko kmetov je poslalo svojih sinov v te šole? Če se jim ne plača, da grejo v šolo, ga ni skor nobenega v šoli. To je očitno znamenje, da kmetje ne cenijo podučjenja v šoli in vednost sploh ne.

Pa utegne kdo reči: „Jez potrebujem fanta domá, in

šola mi je predraga“. Če vam je fant kakor vlek le za delo, ne spoznate dolžnosti starišev. Če pa dnarja nimate ga v šolo poslati, vas ne bo noben pameten silil. Al dosti je kmetov, ki imajo premoženje, in od teh je govorjenje. Za bolj revne naj bi vsak kanton zložil dnarja za dve štiftengi, da bi se s temi dnarji pošiljali brihtni fantje v kmetijsko šolo, ki skozi 2 leti ne prizadeva preobilnih stroškov. Taki izučeni fantje bi se pozneje po lastnih skušnjah domá še bolj prebrislali in bili bi svojim soseskam živ iz gled. Po njih bi se v vsaki fari povzdignilo kmetijstvo in dobiček bi bil za celo deželo. Ker davki od leta do leta rastejo, je treba s posebno modrostjo zemlji še kaj več iz rok izviti, ker pa navadni kmet, če je še tako priden, ne more, kar ne vé, kje bi se dobička lotil.

Gospodarske skušnje.

(Da pitavni prešiči ostanejo ješčci), ni boljega kot to, da se jim vsaki dan zraven navadne klaje še perišče ovsa daje, ki je bil tako-le osoljen: V pripravno posodo (škaf ali kad) deni toliko ovsa, da ti ga bo za dva dni dosti; vmes ga potresi s soljó, gori po verhu pa tudi, in potem vlij enmalo vode na oves. Ker se namočeni oves napne, se vé da posoda ne smé prepolna biti. Ako prešiča pitaš s kuhanim krompirjem, repo, siratko, otrobi itd. ti bo izperva vse rad žerl in se dobro redil. Al čez več tednov se mu ustavi večidel jed in pitanje ne gré več tako ročno od rok, kar je gospodarju v škodo. Da to odverne, naj ravná tako kakor smo gori rekli, in prepričal se bo sam, da ni bosa, kar smo svetovali. „N. l. Ztg.“

(Najbolja in najcenejša živa meja) se napravi iz gloga ali belega ternja (Weissdorn). Al vsak tega ne zná; zato naj povemo to-le: V jeseni naredi graben 2 čevlja širok, 2 do 3 čevlje pa globok. Spomladi verzi to zemljo, ako je dobra, v graben nazaj in vsadi va-njo glog po 4 pavce narazen (triletno ternje je bolje od dveletnega); če zemlja ni dobra, primešaj ji bolje. Ena sama versta je za mejo bolja kot dve versti, ker se tū spodnje mladice rade zadušé; le pozabiti ni, da mejo (plot) prvo leto in, če je treba, tudi v drugem letu, na tri pavce poréžeš, da prav gosta prihaja od spodej gori. Poznje leta obreži mejo vsako leto dvakrat, in sicer preden prvič in preden drugič poganja, da bo prav gosta. Poglavitna reč pa je, da germičje pridno okopavaš, da mu plevél moči ne zatare. Čez en čevelj ne pusti meje na široko rasti.

(Pesa ali krompir za krave). Če se pesa molznim kravam poklada, je mleko in sirovo maslo bolje kakor o krompirju. Koliko pa zdá pesa memo krompirja, da gospodar vé pravo zadeti? Natanjčne kemijske preiskave učijo, da 900 funtov pese zdá toliko kot 550 funtov krompirja. Po tej primeri se lahko prerajta prava mera pese, ako se kravam poklada namesto krompirja.

(Nova znajdba za razpošiljanje cepičev). „Pom. Monatschrift“ priporóčuje sledeče pošiljanje cepičev pravi, da bo to velik dobiček za sadjorejo. Cepič, ko se

mu poreže pirje, se vtakne v navadno buteljo, ki je bila ravno pred s frišno vodo poplajknjena, pa vode ne sme nič več v nji biti. Butelja (flaška) naj se potem zakapa s smolo ali voskom popolnoma, in se med seno v tružico dene in pošlje kamor je treba. Se vé, da prejemnik mora buteljo razbiti, al te ni nič škoda. Berž pa ko se iz butelje čepiči vzamejo, naj se vnovič porežejo, s frišno vodo poškropijo in v frišno vodo postavijo.

Kaj je domoljubje?

Govor prečastitega kanonika Josipa Marič-a v stolni cerkvi ob obhajanju stoletnice na slavo narodnega horvaškega pesnika Andreja Kačića-Miošića v Zagrebu
13. dec. 1860.

(Konec).

Perva dolžnost vsakega domoljuba tedaj je zmernost do samega sebe, in to v tihem in burnem času. Ima se tedaj pravi domoljub čisto in pošteno ponášati, da bo krepka podpora domovini svoji; zakaj kaj ima domovina od tega, ako so ji sini bolehní, slabi in spačeni? Pravi domoljub mora svoje duševne moči, kolikor je le mogoče, razvijati in izobraziti se, da svoji domovini na vse kraje koristi; mora varovati svoje zdravje in življenje, da ga v potrebi svoji domovini žrtvuje; mora nad svojim poštenjem čuti, da ga domovina spoštuje in sodeželani stavijo zaupanje v njega; z eno besedo: mora do sebe v vsem zmeren biti in občni blagor, pa ne samo svojega, pred očmi imeti. Davida na čelu njegove vojske napade enkrat taka žeja, da ni imel ne sline, da bi si svoje suhe usta zmočil. To videč se trije njegovih vitezov serčno podajo posred sovražnikovih čet k studencu, in mu prinesejo požirek vode. Vidiš to David osupne in je kakor okamnen. In prevdarši nevarnost, kateri so se junaci s tem početjem izpostavili, in prevdarši, da bi ali ti ali drugi za kaj sličnejega ali gorgjega morebiti z uspehom odpravili se, ter zavoljo udobnosti, ktera se preterpeti more, v nevarnost djali življenje svoje, ktero so samo domovini dolžni, reče: „Zakaj bi pil jez kri svojih podložnih?“ in zlije vodo na zemljo. Glejte izgled zmernega domoljuba! — Pravi in modri domoljub je posebno v burni dóbi zmeren. Zakaj modri domoljub vé, da viharji ladijo ali ob kamnju razbijajo ali jo pa v ponor stermoglavjajo, zmerni vetri pa jo k njenemu cilju gonijo; on vé, da nagli dežji in plohe povodnji delajo, ki vse pokončavajo, tih in pohleven dež pa nakvaša in plodi zemljo; on vé, da silni ogenj žge in uničuje, zmeren pa greje in godí; vé, da slabi samo ob času nevarnosti ali kukajo ali večjejo in razsajajo, jaki in modri pa pripravno, pokojno in prevdarno pričakuje čas možkega boja; vé, da dobra vlada plaka nad puntom svojih podložnikov, zločudna pa se sineja, ker vé, da v motežu in métežu se najboljšega plena nadjati more.

Ko so se Rimljani za Sila in Mária, za Cina, Katilina, Klodija, Cezara in Pompeja v dolgo terpečih vojskah popolnoma razdjali in Rim v veliko groblje prestvarili, so se vergli tudi še pod oestro šibo Oktaviana in triumvirata, samo da se po tolikih nemirih in nezgodah spet enkrat odpočijejo pri domorodnem ognjišču.

Druga je dolžnost domoljuba: pravica do svojih sodeželanov. Pravica, gospodje moji! je najvišja dolžnost pravega domoljuba, ker na pravici počivajo vse prava državljanske. „Pravica dviga narode, nepravica jih pa pogubljuje“ — govori sv. pismo. Zatríte na zemlji pravico, in zaterli bote z njo prava, s pravi pa sloga in pokornost, s pokornostjo srečo in varnost domovine. Nepravični človek je največje zlo v domovini; nezmožen je starašina, nestanovitni podložnik, plašljiv vojak, oduran oče, spačen sin, nezvest prijatelj, goljusen tergovec, in gerd državljan v vsem. On je kuga, on je bič domovine. To so vam oni jadniki, kateri so brez iskre domoljubja, kateri se kakor kača

celó do podnožja kraljevskih prestolov doplazijo, se na persi terkajo, pa s svojo hudobnostjo in lakomnostjo, s svojo nezvestobo in izdajstvom omrazé najboljšega vladarja pri podložnikih, in razpró očeta z njegovimi otroci ter na deržave in prestole neizlečljive razlivajo jeze in čemere. To so vam oni, kateri so podobni ubijavcom starišev svojih in ktere neki stari zakon obsoduje, da se s psom in kačo v vrečo zavežejo in v vodo veržejo.

Nepravičen deželan je tak kakor hajduk, kateri svojo lastno mater v robstvo (sužnost) daje in ubija, ter v robstvo daje in ubija svojo domovino. Ta domovina je ona mati, ktera nam je gradjansko življenje dala, ktera ga pestova in hrani, ktera skerbí za naše izobraženje, čuje nad našim ponašanjem, zavarjuje opravila, tergovino, obertnost in umetnost, brani nas notranjih in unanjih sovražnikov, in to ona vse dela iz materne skerbnosti, ljubezni in zvestosti. — O domovina! sladko ime, ime sveto, ime izvišeno, ime ljubljeno za vsako pošteno serce, kdo more vse tvoje prava naštetí! Kot domovina imaš pravo, da te ljubimo, kot braniteljica, da te ubogamo, kot dobrotnica, braniteljica in čuvarica, da smo ti udani in zvesti. V tebi, domovina! smo prvo luč ugledali, v tebi materne persa sisali, v tebi na ročju matere iz njenih sladkih ust našega sladkega govora angeljske pili glase, po tvojih smo poljanah skakali, skoz tvoje gore pevali, žubore tvojih potčkov poslušali, s tvojo se hrano hranili in na tvojih hladnih studencih žejo gasili. V tebi počiva prah naših starišev, bratov, sester in prijatlov, v tebi tudi mi danes ali jutri in v tvojem krilu zaspati želimo. Domovina prva za Bogom, vse, kar imamo, tvoja nam ljubezen je darovala! Obiliči in Jugoviči, Zrinoviči in Jelačići, in ostalih junakov naših nešteto število, kateri kakor zvezde na slovanskem blišče nebu, ljubili so te, dvorili so te in za te so življenje žertovali, drugega nikakoršnega namena pred očmi ne imajoči, kakor slavo junaško, da so ti branili poštenje in svobodo, in pred vsem svetom kakor vredni sini tvoje častno materno lice osvetlali. Imena njihove svete so in blagoslovljene v narodu, al ime izdajavca Brankovića Vuka, dokler je kaj roda, bo ostalo proketo.

Tretja dolžnost domoljuba je spoštovanje Boga in vere, in to je ona dolžnost, ktera obe perve na nogah derží. Ali če misliti kdo, da domoljubje brez vére ostati more? Numa, Likurg in Solon so bili postavodajavci, bili so očetje svoje domovine, kdo bo to tajil? Pa kdaj so oni pokladali in čemu temeljni kamen, da ne bi bili na pomoč božanstva klicali? Iz tega sledí, da so največji domoljubi in najpobožnejši možje bili, in v kom vere ni, v tem tudi domoljubja ni. Vera je okrepila Samsona, da je mogel stresti stebre in s sabo vred sovražnike svoje domovine upropastiti. Vera je ohrabrila malega Davida, da si je upal proti velikanu in ga je premagal. Vera je ojunačila slabo Judito, da je svojega naroda hudodelcu odsekala glavo. Vera je oduševljavala junaške Makabejce, da so sovražnikom svoje domovine tristo zadavali jadov. Vera je potovala med divje narode in jih krotila, redila in izobraževala. Vera je obvarovala propasti stare znanosti, knjige in umetnosti. Vera je pušave naplodila, močvire osušila, svilo donesla, zvonove izmislila in glasbo uzvišila. Vera je sosidala veličanstvene hrame in ukrasila jih. Vera je izušašla izrejalíšča, v katerih se toliko umnih pa ubogih mladičev na njene stroške odhranjuje in izobražuje. Vera je povzdignila pristanišča, v katerih se ubogi majhni otroci hranijo in podučujejo, v katerih se bolnim streže in grešniki na pokoro in poboljšanje življenja obračajo. Vera je pred tremi dnevi tú v mestu tako domoljubno delo naredila, da bode, dokler bo serce v rodu bilo, tako dolgo tudi slavno ime njenega dobrega dela blagoslovljalo. Vera je tolike domoljubne dela storila, da bi pred na nebu zvezde kakor nje izsteti mogel. Kdor v domovini vero podkopuje, ta ji odjemlje največjo dragocenost; z eno roko zida, z drugo podéra; dela postave, pa od-